

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס

מבוא לפרשנות המשנה

ד"ר אהרן ארנד | המחלקה לתלמוד

Introduction to the Interpretation of the Mishna | 09-1569-01

הרצאה (פרונטלי)	סוג הקורס:
2	היקף נ"ז:
תשפ"ו	שנת לימודים:
א'	סמסטר:
ג' 18.00	יום ושעה
ג' 16.00	שעת קבלה:
ahrenda@biu.ac.il	מייל מרצה:
/https://lemida.biu.ac.il	קישור לאתר למדה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

בקורס זה נציג תחנות מרכזיות בפרשנות המשנה. נתאר את מהות הפרשנות, את הפרשנות הקדומה למשנה, הפרשנות המאוחרת, הפרשנות בת ימינו. מקום יוקדש למסכת אבות שזכתה למעמד מיוחד ביהדות: נתאר את מעמדה ואת הפרשנות הענפה לה זכתה. כן נתאר את מוסד חברת משניות ואת לימוד המשנה לאורך הדורות.

מטרות/תוצרי הלמידה

ידע

1. הלומדים יכירו סגנונות שונים של פרשנות על המשנה מראשיתה ועד ימינו.
2. הלומדים יחשפו לספרות המחקר על פרשנות המשנה.

מיומנויות

1. הלומדים ילמדו כיצד לנתח פירושים שונים למשנה, ויעמדו על תכונותיהם ועל היחס בין הרקע של הפרשנים לבין סגנון הפירוש שלהם.
2. הלומדים יעריכו פירושים ויגיעו לידי יכולת הבחנה בין פירושים פשטניים לפירושים הרחוקים מהפשט, בעלי מגמות חינוכיות או דתיות.

ערכים

1. הלומדים יחשפו לפרשנות העצומה על מסכת אבות ויפתחו זיקה לפירושים הקרובים להשפת עולםם, כמו גם התקדמות רוחנית מתוך לימוד פירושים אלה שהינם בעלי אופי מוסרי וחינוכי.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:

ניתן לתכנן תהליך למידה פעיל לכל הקורס או לפרט עבור כל שיעור פעילות של למידה פעילה בטבלה הבאה:

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ צפיה נדרשת	הערכה תהליכית/מעצבת
1	מבוא על הפרשנות		מקור 13	מהות הפרשנות, תפקיד הפרשן, פרשנות ספרות הקודש, ריבוי פירושים
2	מעמד המשנה ולימודה וזיקת התוספתא אליה		מקורות 4-7, 14, 20, 22, 26	משנה לעומת מקרא ותלמוד, לימוד והשפעת הדפוס עליו, שינון על פה, ניגון בלימוד
3	חברת משניות	קבוצתי	מקור 4	המניעים להקמת החברות, תקנות החברה
4-5	הפרשנות הקדומה למשנה		מקורות 1, 3, 7, 15, 20, 23	הגאונים, רב נתן אב הישיבה, רמב"ם, ריבמ"ץ, ר"ש משאנץ, רע"ב
6-7	הפרשנות המאוחרת למשנה		מקורות 1, 16	תוספות יום טוב, מלאכת שלמה, קול הרמ"ז תפארת ישראל
8-10	פרשנות המשנה בדורות האחרונים		מקורות 2, 9, 10, 17, 18	ביאליק, אלבק, קהתי, גולדברג, פליקס, פרשנות ספרותית, וולפיש, ספראי
11-13	מסכת אבות, מעמדה ופרשנותה	קבוצתי	מקורות 3, 20, 21, 24, 25, 27, 28	אבות ואבות דר' נתן, פרשנות שכלתנית, לקטנית, מחקרית, דרשנית

*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

ציון סופי

מסקל בציון הסופי	תיאור התוצר
90% מהציון הסופי	בחינה
10% מהציון הסופי	השתתפות פעילה ומטלות

דרישות הקורס

השתתפות בשיעורים, הבאת חוברת הקורס להרצאות, הכנת מטלות. תלמיד שלא ישתתף ברוב השיעורים לא יוכל לגשת לבחינה שבסוף הקורס.

דרישות קדם

ידע מינימלי ויכולת קריאה בספרות התורה שבעל פה

ביבליוגרפיה: תכנים לקריאה, צפיה והאזנה (רצוי עדכני)

ו. ביבליוגרפיה: (חובה/רשות)

חובה

1 ח' אלבק, מבוא למשנה, ירושלים תל אביב תשי"ט, עמ' 237-253

רשות

- 2 א"א אורבך, 'מבוא למשנה לחנוך אלבק', מחקרים במדעי היהדות, ב (תשס"ח), עמ' 708-715
 3 נ' אילן, 'עיונים בפירוש למסכת אבות המיוחס לרב נתן אב הישיבה', עטרת יצחק (בעריכת י' טובי), נתניה תשס"ד, עמ' 58-11
 4 א' ארנד, 'לימוד משנה וחברות משנה בעת החדשה', JSIJ, 3 (2004), עמ' 53-19

- 5 א' בן נון, 'סדר לימוד המשנה במשכנות תימן', תימא, יד (תשע"ז), עמ' 71-89
 6 מ' ברויאר, אהלי תורה: הישיבה תבניתה ותולדותיה, ירושלים תשס"ד, עמ' 129-133
 7 נ' גוטל, 'דרך המלך במשנה: לבירור דרכו מגמתו אופיו ושיטתו של פירוש המשניות לרמב"ם', פרי הארץ, ה (תשמ"ב), עמ' 27-38; ו (תשמ"ג), עמ' 27-43
 8 י"ש ווייס, אוצר פרקי אבות: ביבליוגרפיה של פירושים למסכת אבות שנדפסו משנת רמ"ה (1485) עד שנת תשע"ה (2015), לוס אנג'לס - ירושלים תשע"ו
 9 א' וולפיש, שיטת העריכה הספרותית במשנה על פי מסכת ראש השנה, דיסרטציה, האוניברסיטה העברית תשס"א

- 10 א' וולפיש, מרבדי משנה – פרקי ברכות: עיון ספרותי ורעיוני במשנה מסכת ברכות, אלון שבות תשע"ח
- 11 י' זוסמן, 'כתבי יד ומסורות-נוסח של המשנה', דברי הקונגרס העולמי השביעי למדעי היהדות, ירושלים תשמ"א, עמ' 215-250
- 12 י"י כהן, מקורות וקורות, ירושלים תשמ"ב, עמ' 40-73
- 13 ז' לוי, הרמנויטיקה, תל אביב תשמ"ז
- 14 מ' מאיר, 'הוי רץ למשנה: משנה יומית', אשה חכמת לב: ספר זיכרון לשרה פרנקל (בעריכת ב' יניב), ירושלים תשע"א, עמ' 119-134
- 15 מ' מאיר, 'האם יש פערי משמעות בין נוסחי פסיקה שונים בפירושו של ר' עובדיה מברטנורא על המשנה?', נטועים, יח (תשע"ג), עמ' 201-214
- 16 מ' מאיר, הרב ישראל ליפשיץ: תולדותיו כתביו ודיון ראשוני בשיטתו הפרשנית בחיבורו תפארת ישראל, דיסרטציה, אוניברסיטת בר אילן תשס"ה
- 17 מ' מאיר, 'פירוש משנה מפורשת לר' אליעזר לוי', המעין, מו א (תשס"ו), עמ' 73-84
- 18 מ' מאיר, 'ששה סדרי משנה מנוקדים ומפורשים על ידי ח"נ ביאליק: קווים למפעלו הנשכח של ביאליק', נטועים, טז (תש"ע), עמ' 191-208
- 19 מ' מאיר, כלי מחזיק ברכה: עיצוב משנה כפרשנות, גבעת שמואל תשע"ב
- 20 ע' פוקס, 'לימוד המשנה ופירושה בימי הגאונים והראשונים', נטועים, כד-כה (תשפ"ג-תשפ"ד), עמ' 193-208
- 21 מ' קיסטר, עיונים באבות דר' נתן, ירושלים תשנ"ח, מבוא, עמ' 15-20
- 22 ע' שבט, 'לימוד משנה בין רבותינו הראשונים על פי הממצאים בפירושים סביב הלכות הרי"ף', עלי ספר, יט (תשס"א), עמ' 49-67
- 23 א' שוחטמן, 'ר' עובדיה מברטנורא: פרשן או גם פוסק?', פעמים, 37 (תשמ"ט), עמ' 3-23
- 24 י"ש שפיגל, מסכת אבות עם פירוש מרכבת המשנה לר"י אלאשקר, לוד תשנ"ג, מבוא, עמ' 16-19
- 25 י"ש שפיגל, פירוש מסכת אבות לר' מתתיה היצהרי, ירושלים תשס"ו, מבוא, עמ' 42-44
- 26 מירה שפיגל, 'קריאה זמרתית של המשנה והגמרא במסורת יהודי תימן', תימא, ג (תשנ"ג), עמ' 92-113; ה (תשנ"ו), עמ' 127-143
- 27 ש' שרביט, 'מסורת בני תימן בקריאת מסכת אבות בשבת', תימא, ה (תשנ"ו), עמ' 45-53
- 28 ש' שרביט, 'מנהג הקריאה של אבות בשבת ותולדות הברייטות שנספחו לה בעקבותיו', בר אילן, יג (תשל"ו), עמ' 169-187